

Toshboyev Feruz Nizomiddinovich ,
Shopo'latov Mirjalol Kamoliddin o'g'li,
Otoxonova Dilshoda Jamil qizi

Samarqand davlat tibbiyot Universiteti, Samarqand, O'zbekiston

e-mail: mirjalolshopolatov03@gmail.com

Anotatsiya Ushbu maqolada alkaloid saqlovchi hab dorilar va ularning farmakologik xususiyatlari haqida batafsil ma'lumot berilgan. Alkaloidlar tabiiy yoki sintetik ravishda olingan organik birikmalar bo'lib, tibbiyotning turli sohalarida keng qo'llaniladi. Ushbu maqola alkaloidlarning farmakologik ta'siri va ularni qo'llash usullari haqida umumiy ma'lumot beradi.

Kirish Alkaloid saqlovchi hab dorilar dori vositalari ichida muhim o'ranga ega bo'lib, ularning tarkibida o'simliklardan yoki sintetik usulda olinadigan alkaloidlar mavjud. Alkaloidlar farmakologik faoliyatga ega organik birikmalar bo'lib, ko'plab kasalliklarni davolashda keng qo'llaniladi. Ushbu maqola alkaloid saqlovchi hab dorilar, ularning turlari, qo'llanish sohaları va farmakologik xususiyatlari haqida umumiy tushuncha beradi.

Kalit so'zlar: Tabiiy, kofein, alkaloidi, Papaverin.

Asosiy tushunchalar Alkaloidlar ko'pincha o'simliklardan ajratib olinadigan va tabiiy ravishda azotli birikmalar guruhiga kiruvchi moddalar bo'lib, ular markaziy asab tizimi va boshqa biologik tizimlarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Alkaloid saqlovchi hab dorilar tibbiyotning turli sohalarida keng qo'llaniladi, chunki ular quyidagi farmakologik xususiyatlarga ega:

- Og'riq qoldiruvchi (analgetik),
- Yo'talga qarshi (antitussiv),
- Asab tizimi stimulyatori,
- Spazmolitik (mushak spazmlarini yengillashtiruvchi).

ta'siri

1. **Atropin** – Belladonna kabi o'simliklardan olinadigan alkaloid. Atropinning asosiy farmakologik ta'siri antikolinergik xususiyatga ega bo'lib, u yurak faoliyatini faollashtiradi va ko'z kasalliklarida keng qo'llaniladi.

2. **Koffein** – Tabiiy kofein alkaloidi choy va kofedan olinadi. U markaziy asab tizimini faollashtiradi, qon aylanishini yaxshilaydi va uyquni kamaytiradi. Koffein stimulyator sifatida ishlatiladi.

3. **Kodein** – Afyun alkaloidi bo'lib, og'riqni kamaytirish va yo'talni bartaraf etish uchun ishlatiladi. Kodein yo'talga qarshi va analgetik dori sifatida ko'p ishlatiladi.

4. **Morfin** – Morfin og'ir og'riqlarni bartaraf etuvchi kuchli dori vositasi bo'lib, asosan jarrohlik operatsiyalardan keyingi og'riqlarni kamaytirish va onkologik kasalliklar uchun qo'llaniladi.

5. **Papaverin** – Maku alkaloidlaridan biri bo'lib, spazmolitik ta'sir ko'rsatadi va qorin bo'shlig'i mushaklarining spazmlarini bartaraf etish uchun qo'llaniladi.

Alkaloid saqlovchi hab dorilarning qo'llanilish sohalari

Alkaloid saqlovchi dorilar turli sohalarda keng qo'llaniladi:

- Nevrologiya: Atropin kabi alkaloidlar markaziy asab tizimiga ta'sir ko'rsatadi.
- Jarrohlik: Morfin kuchli og'riqlarni bartaraf etish uchun ishlatiladi.
- Pulmonologiya: Kodein yo'talga qarshi dori sifatida ishlatiladi.
- Kardiologiya: Atropin yurakning tezligini oshirishda foydali.

Xulosa Alkaloid saqlovchi hab dorilar o'zining farmakologik faoliyatiga ko'ra tibbiyotda juda muhim o'rin tutadi. Ular og'riqni kamaytirish, yo'talni to'xtatish va markaziy asab tizimini stimulyatsiya qilish kabi ko'plab funktsiyalarga ega. Ushbu dorilar to'g'ri dozalangan holda ishlatilganda samarali bo'lsa-da, noto'g'ri qo'llanilishi zararli bo'lishi mumkin. Shu sababli, alkaloid saqlovchi dori vositalarini faqat mutaxassis tavsiyasi bilan qo'llash muhimdir.

1. Nizomiddinovich T. F. et al. EXPERIMENTAL MYOCARDIAL INFARCTION LDH BILAN CORRECTION OF NATHIJALARI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – C. 63-68.
2. Nizomiddinovich T. F. et al. QON TOMIR KASALIKLARIDA ENOSNING O'RNI: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – C. 56-62.
3. Sh, Xushnazarov Z., L. Kenjayeva, and F. N. Toshboyev. "PIRRILO [2, 3-D] PRIMIDINLARNING BIOLOGIK FAOLLIGI." *TADQIQOTLAR. UZ* 39.5 (2024): 30-35.
4. Sh X. Z., Toshboyev F. N., Izatullayev S. A. PRIMIDIN HALQASI ISHTIROKIDA SINTEZ VA PRIMIDINNING BIOLOGIK FAOLLIGI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 38. – №. 5. – C. 28-34.
5. Toshboyev F. N., Tashanov O. S., Izatullayev S. A. Oziqa tarkibidagi spirtlarni oksidlanish jarayonini matematik modilashtirish orqali xisoblash //golden brain. – 2023. – T. 1. – №. 28. – C. 117-120.
6. Toshboyev F. N., Iskandar o'g'li M. S., Fayzullo o'g'li S. S. XITIZAN VA SUT ZARDOBI BILAN OZIQLANTIRILGAN BROYLAR JO'JALARINING BIOKIMYOVIY KO'RSATKICHLARI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 14. – №. 1. – C. 78-80.
7. Toshboyev F. N. et al. SELECTIVITY OF YKS CATALYZATION IN THE SYNTHESIS OF VINYL ACETATE FROM ETHYLENE AND ACETIC ACID //World of Scientific news in Science. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 31-35.
8. Nizomiddinovich T. F., Abdimannonovich I. S., Zoirovich A. J. Of organic substances by thin layer chromatographic method //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 14. – №. 1. – C. 70-72.

9. Toshboyev F. N., Bobokulova S. A., Suyunova M. O. Synthesis of vinyl acetate from acetylene with the participation of a nanocatalyst and study of its kinetics //World of Scientific news in Science. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 11-18.
10. Тошбоев Ф. Н., Ахмадов Д. З., Эшанкулов З. А. Динамика нитрегрической системы при гиперхолестеринемии //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – Т. 14. – №. 1. – С. 73-77.
11. Baykulov A. K., Toshboyev F. N., Akhmadov J. Z. BIOCHEMICAL AND PHYSIOLOGICAL CHANGES IN PARASITE PARAMETERS IN THE HOST-PARASITE RELATIONSHIP //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 257-262.
12. Xudoyberdiyev I. I. et al. Etilen va sirka kislotadan vinilasetat olinishi jarayonining fizik-kimyoviy asoslari //Zamonaviy fan va ta'lim yangiliklari xalqaro ilmiy jurnal. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 59-62.
13. Toshboyev F. N., Akhmadov J. Z., Eshonqulov Z. A. ETHYLENE OXYACETYLATION REACTION KINETICS LEARN //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – Т. 2. – №. 1. – С. 253-256.
14. Тошбоев Ф. Н., Анваров Т. О., Изатуллаев С. А. ОПРЕДЕЛЕНИЕ РН СРЕДЫ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ВЕЩЕСТВ ПОТЕНЦИОМЕТРИЧЕСКИМ МЕТОДОМ //World of Scientific news in Science. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 166-169.
15. Bahodirovich S. S., Nizomiddinovich T. F., Ergashboevna E. M. GAZ ARALASHMALARINI NAZORAT QILISHNING TERMOKATALITIK USULI //Journal of Universal Science Research. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 276-281.
16. Байкулов А. К., Муртазаева Н. К., Тошбоев Ф. Н. ДИНАМИКА ВЛИЯНИЯ ЛАКТАТДЕГИДРОГЕНАЗЫ ПРИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМ ИНФАРКТЕ МИОКАРДА //World of Scientific news in Science. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 244-251.
17. Nizomiddinovich T. F. et al. O'TKIR VA SURUNKALI ZAHARLANISH. ETIL SPIRTIDAN ZAHARLANISH ALOMATLARI, LETAL DOZA VA SUD EKSPERTIZASIDA BIOBYEKT KO'RINISHI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА

И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 3. – С. 107-111.

18. Nizomiddinovich T. F. et al. ASHYOVIY DALILLAR TURLARI VA TEKSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 3. – С. 87-91.

19. Nizomiddinovich T. F. et al. ALKALOIDLAR TAHLILIDA QO'LLANILADIGAN REAKTIVLARNING SUD KIMYO AMALIYOTIDAGI AHAMIYATI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 3. – С. 97-101.

20. Nizomiddinovich T. F. et al. BIOLOGIK OBYEKT TARKIBIDAN SUD KIMYO AMALIYOTIDA OG'IR METALL TUZLARINI AJRATIB OLISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 3. – С. 92-96.

21. Nizomiddinovich T. F. et al. DORI MODDALARNING JIGAR VA BUYRAK FAOLIYATIGA SALBIY TA'SIRI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 55. – №. 3. – С. 102-106.